

Overgenomen uit: Begijnhofkrant 49 (2015) 14-15

'DE TRIOMF VAN DE HEILIGE KERK' IN HET BEGIJNHOFMUSEUM

Harry de Kok en Marcel Gielis

Op dinsdag 3 maart hielden voormalig stadsarchivaris Harry de Kok en Prof. Dr. em. Marcel Gielis een lezing over het schilderij 'Triomf van de Heilige Kerk' (1620), een van de meest fascinerende doeken die in het Begijnhofmuseum van Turnhout te bewonderen zijn. De lezing vond plaats in het Corpus Christianorum, na een korte inleiding in de Begijnhofkerk, en vormde aldus de perfecte aanknopng bij de tentoonstelling 'De Andere Verbeeld/Verbeeld Gevaar' die op dat moment in de Begijnhofkerk liep. Het schilderij van de Antwerpse School, dat tot de collectie van het Begijnhofmuseum behoort, bevat een schat aan contrareformatorische symboliek en wordt gelinkt aan de Mechelse rederijderskamer De Peoene. Het is al sinds de 17de eeuw in het bezit van het Turnhoutse begijnhof.

De Triomf van de Kerk, anoniem, 1620, olieverf op paneel, 119,3 cm x 88,1 cm, Begijnhofmuseum, Turnhout

Het schilderij *'De Triomf van de Kerk'* blijft één van de meest fascinerende objecten in het Begijnhofmuseum. Het emblematische paneel toont hoe de katholieke kerk door haar vijanden wordt belaagd, maar ongeschonden overeind blijft. Dat het katholicisme overwint, ondanks de inspanningen – schouder aan schouder – van protestanten, islamieten en ketteren, bewijst dat het katholieke geloof het ware is. Het schilderij geeft een intrigerende, artistieke voorstelling van wat de contrareformatie pretendeert. Het schilderij werd de voorbije jaren met steun van De Vrienden van het Begijnhof van Turnhout gerestaureerd en bevindt zich nu in een climaframe in het museum.

Hypothese

Sinds geruime tijd bestaat er een hypothese dat het schilderij zou ontstaan zijn naar aanleiding van het rederijkersfeest dat in 1620 werd georganiseerd door de Mechelse rederijderskamer 'De Peoene'. Een poging om deze hypothese te bewijzen, leidde via een onderzoek van de iconografie en een poging om de schilder(s) te identificeren, tot een spannende speurtocht door de wereld van de dichters, musici en schilders uit de vroege 17de eeuw.

Het schilderij is op de achterkant gemerkt met de Antwerpse burcht en handjes en een niet-geïdentificeerd paneelmerk. Het is gesigneerd en gedateerd: "*Antverpiensis Poesios Auditor A(nn)o 1620*". In het schilderij wordt een vrouw met tiara, kruis en boek en staande op een berg aangevallen door boogschutters met oosterse klederdracht, ofwel klederdracht van verschillende protestantse regio's. In combinatie met de opschriften in het portiek kan het thema gemakkelijk worden vastgesteld. De vrouw symboliseert de Heilige Kerk, die door God beschermd wordt en zodoende triomfeert over ketterijen en vreemde godsdiensten.

De geschiedenis van het schilderij is nauw verbonden met het Sint-Jansconvent. Het convent wordt op het einde van de 17de eeuw door pastoor Mermans gesticht en biedt vandaag onderdak aan het Begijnhofmuseum. Volgens de traditie van de Turnhoutse begijnen is het schilderij steeds in het bezit geweest van de 'fondatie Mermans'.

In het schilderij wordt een vrouw met tiara, kruis en boek, symbool voor de Heilige Kerk en staande op een berg, aangevallen door boogschutters met oosterse klederdracht.

Op zoek naar de schilder(s)

Een poging om effectief het verband aan te tonen tussen het schilderij en het Mechelse rederijkersfeest van 1620, brengt aan het licht dat er overeenkomsten zijn met een (rebus)blazoen dat op het Mechelse Peoenfeest wordt megedragen door de Antwerpse rederijkerskamer 'De Violiere'. Een afbeelding van dit blazoen is opgenomen in het in 1621 gedrukte 'verslagboek' van het feest: *De Schadt-Kiste der filosofen ende poeten*.

Bovendien brengt de identificatie van de schilder aan de hand van stijlkenmerken ons in de omgeving van de rederijkersschilder Sebastiaan Vrancx, de landschapsschilder Joos de Momper en de schildersfamilie Francken.

Het winnende blazoen van 1620, geschilderd door Vrancx in samenwerking met Frans Francken en Hendrik van Balen, en het bijbehorende schilderij 'De ontmoeting van Minerva en de muzen', geschilderd door Hendrik van Balen, Jan Breughel de Joos de Momper, worden vandaag nog bewaard, respectievelijk in het Hof van Busleyden in Mechelen en het KMSK in Antwerpen.

Door *De Schadt-Kiste der filosofhen ende poeten* kunnen we ons, ondanks het schaarse archiefmateriaal, toch een goed beeld vormen van het verloop van het rederijkersfeest van 1620. Zo ontdekken we de intrede van de rederijkerskamers die de eerder vermelde blazoenen meedragen, de voorgedragen gedichten en de gezongen liederen, alsook het kluchtige toneelstuk dat door de Peoene zelf als aansluiting van de dag wordt opgevoerd. Op het Peoenfeest gaat het niet alleen om poëzie. Er waren ook prijzen voor de mooiste blazoenen en de beste rebussen. Vermoedelijk zijn dan later enkele van deze blazoenen uitgewerkt tot schilderijen.

Harry de Kok

Marcel Gielis

Foto's: Ludo Verhoeven

Objectfiche 81

februari 2015

Begijnhofmuseum Turnhout

Bronnen

de Kok H. en Gielis M. (2008) Het schilderij 'De triomf van de Kerk' in het Begijnhofmuseum van Turnhout en het Mechelse rederijkersfeest van 1620. *Begijnhofkrant* 19: 2 -3.

Verboven M. (2014) De restauratiebehandeling van het schilderij 'De triomf van de heilige Kerk'. *Begijnhofkrant* 44: 12-14